

Uyuşturucu Madde Suistimalinde Hekimlerin İhbar Yükümlülüğü

Denunciation Responsibility of Physicians on Drug Abuse

 Afranur ATEŞ^a,
 Faruk AŞICIOĞLU^a

^aAdli Tıp AD,
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Adli Tıp Enstitüsü,
İstanbul, TÜRKİYE

Received: 18.05.2018
Received in revised form: 09.07.2018
Accepted: 07.08.2018
Available online: 29.01.2019

Correspondence:
Afranur ATEŞ
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Adli Tıp Enstitüsü,
Adli Tıp AD, İstanbul,
TÜRKİYE/TURKEY
afranurates94@gmail.com

ÖZET Uyuşturucu suistimalinin saptanması hâlinde, sağlık çalışanlarının ihbar yükümlülüğü bulunması hususu uzun süredir eleştirilmekte, bu durumun bireylerin sağlık hakkına ulaşmasının önünde engel olduğu, bağımlılıkla mücadelede sekte vurduğu belirtilmektedir. Bu konuda getirilen kanuni düzenlemenin etkin pişmanlık kapsamında olması nedeni ile sorunu tam olarak çözdüğü söylenemeyebilir. Bu bilimsel mektupta; problemi ortaya koymak, kanun yapıcı organların dikkatini bu soruna çekmek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Madde kullanımı; narkotikler; sağlık çalışanları; madde kullanımına bağlı bozukluklar

ABSTRACT The obligation to notify health workers in the case of detection of drug abuse has long been criticized, indicating that it prevents the individuals from attaining the right to health and hinders the struggle with addiction. It's difficult to say that the legal regime introduced in this matter is fully resolved by the reason that it is in the scope of effective remorse. This scientific letter has been prepared aiming to put forth this issue, drawing the law-making bodies' attention to this problem.

Keywords: Substance abuse; narcotics; medical staff; substance related disorders

Türkiye’de uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımının son yıllarda kayda değer şekilde arttığı rapor edilmektedir.¹ Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımındaki bahsi geçen artışın, tüm Avrupa’da olduğu gibi Türkiye’de de mortalite ve morbidite oranlarını artırdığı bildirilmektedir.² Uyuşturucu ve uyarıcı madde ile mücadelede sağlık meslek mensubuna düşen en önemli rol, bu maddelerin bireye verdiği zararı azaltmak ve bağımlılık tedavisi alma eğiliminde olan kullanıcıyı bu açıdan desteklemek, tıbbi imkânları seferber etmektir.

6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 17. maddesi ile 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun “Etkin Pişmanlık” kenar başlıklı 192. maddesinin 4. fıkrası, “Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi, hakkında kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmaktan dolayı soruşturma başlatılmadan önce resmî makamlara veya sağlık kuruluşlarına başvurarak tedavi ettirilmesini isterse, cezaya hükmolunmaz.”^{3,4} (Ek cümle: 24/11/2016-6763/16 md.) Bu durumda kamu görevlileri

ile sağlık mesleği mensuplarının 279. ve 280. maddeler uyarınca suçu bildirme yükümlülüğü doğmaz.” şeklinde değiştirilmiştir.

İlgili maddenin içeriğinde yer alan ifadelerden anlaşılabilir, failin etkin pişmanlık düzenlemesinden yararlanabilmesi için soruşturma başlamadan önce resmî makamlara veya sağlık kuruluşlarına başvurarak uyuşturucu madde kullandığını, ancak tedavi olmak istediğini belirtmesi gerektirir. Söz konusu değişikliği düzenleyen yasanın gerekçesinde de sağlık meslek mensuplarının işlendiğini öğrendikleri suçları ihbar etme yükümlülüğünün, uyuşturucu kullananların, özellikle bağımlıların “Tedavi amacıyla, resmî makamlara veya sağlık kuruluşlarına bizzat müracaat ederek tedavi yolunu seçmelerini engellediğine” vurgu yapılmaktadır. Burada maddenin lafzi yorumundan hareketle, suçu bildirim yükümlülüğünün sadece fail tarafından “Uyuşturucu madde tedavisi amacıyla”, “bizzat” sağlık kuruluşuna başvurulduğu durumda kaldırıldığı söylenebilmektedir. Ancak bu yorumun, madde-deki değişikliğin ruhuna ve asıl amacına uygunluğu tartışmaya açıktır. Bu tartışma yapılırken güdülmeye gereken temel husus, kişilerin sağlık hizmetine kolaylıkla ulaşabilmesi ve uyuşturucu madde sarmalından kurtarılacak topluma yeniden kazandırılma amacına hizmet etmek olmalıdır. Aksi takdirde, uyuşturucu kullananlardan, yalnızca bağımlılıktan kurtulmak amacıyla sağlık kuruluşlarına veya resmî makamlara başvurular hakkında sağlık meslek mensuplarının bildirim yükümlülüğünün olmadığı sonucu çıkarılabilmektedir. Bu durum madde kullanıcılarının, kullanımdan kaynaklanan ikincil sağlık sorunlarının tedavisi amacıyla sağlık kuruluşuna başvurularının önünde engel olarak ortaya çıkmakta ve bireyler anayasal temele dayanan sağlık hizmetine ulaşma hakkından sarfınazar edebilmektedir.⁵ Aynı zamanda bu durum, bireylerin Dünya Sağlık Örgütü tarafından da benimsenmiş olan evrensel sağlık hakkından yararlanmasını zorlaştırabilmektedir.⁶

Uyuşturucu madde kullanımı kalp ritim bozukluğu, tansiyonda ciddi yükseliş veya düşüşler, hepatit, HIV vb. viral hastalıklara yol açabilmektedir. Yasanın mevcut hâlinin sıklıkla sağlık meslek mensubu tarafından, sayılan klinik tablolarla has-

taneye başvuran madde kullanıcısının ihbar edilmesi gerektiği şeklinde yorumlandığı gözlenmektedir. Bu durum, hekimlerin defansif tıp uygulamalarına yönelmelerine ve uyuşturucu kullanımı tanısı koymaya yönelik anamnez ve analizden uzak durmalarına yol açabilmektedir. Oysa bu hastalardan alınan biyolojik materyalde uyuşturucu veya uyarıcı madde saptanması durumunda hekimin, hastasını bu rahatsızlıkların uyuşturucu madde kullanımından kaynaklandığını izah etmesi ve tedaviye yönlendirmesi mümkün olabilecektir. Hekimin hastasını psikiyatri konsültasyonu da almak sureti ile uyuşturucu tedavisine yönlendirmesi ve bu aşamada hastanın tedavi olmak istediğine dair beyanını alabilmesi mümkün olabilecektir.

Bu amaçla, ülkenin her yerinde standardize edilmiş “Uyuşturucu madde tedavi talep formları”nın uygulanması bir çözüm önerisi olarak getirilebilmektedir. Bu form, Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi, Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi, Çocuk ve Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi gibi uyuşturucu ile mücadele ve tedavide önem arz eden kurum ve kuruluşların katkısı ile hazırlanabilmektedir. Hazırlanan formların hasta tarafından doldurulması ve hastanın tedaviyi yönlendirecek kurumlara yönlendirilmesi de hekim tarafından takip edilmelidir.

Sonuç olarak; yapılan testler sonucu uyuşturucu madde saptansa dahi kişinin uyuşturucu sonucu oluşan tablonun tedavisi amacıyla hastaneye başvurmuş olması ve sonrasında uyuşturucu madde tedavisi olmaya ikna olmuş olması nedeni ile kendi adına suçu bildirim yükümlülüğü doğmayacağını bilen, uyuşturucu kullanımından şüphelendiğinde anamnez alırken bunu rahatlıkla hastasına sorabilen hekim ile hastası arasında kurulacak güven ilişkisi daha sağlıklı bir temelde kurulacaktır.

Belirtilen tüm bu sebeplerle ilgili maddenin lafzında, uygulamadaki somut sorunlara ve maddenin ruhuna uygun bir değişiklik yapılması uygun olacaktır. Bu değişiklik metninde “Uyuşturucu madde kullanımının yol açtığı ikincil sağlık sorunlarının tedavisi sırasında, uyuşturucu veya uyarıcı madde saptanması ve hekimin yaptığı yönlendir-

dirme sonucu kişinin uyuşturucu madde tedavisini kabul etmesi hâlinde de sağlık meslek mensuplarının suçu bildirim yükümlülüğünün doğmayacağı anlamını taşıyacak genişlikte ve içerikte ifadelere yer verilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir.

Bilgilendirme: Yazarlar arasında dergi editörünün isminin bulunması nedeniyle, ilgili çalışmanın değerlendirme süreci konuk editör tarafından yürütülmüştür.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde,

çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Afranur Ateş, Faruk Aşıcıoğlu; **Tasarım:** Afranur Ateş, Faruk Aşıcıoğlu; **Denetleme/Danışmanlık:** Faruk Aşıcıoğlu; **Analiz ve/veya Yorum:** Afranur Ateş, Faruk Aşıcıoğlu; **Kaynak Taraması:** Afranur Ateş; **Makalenin Yazımı:** Afranur Ateş, Faruk Aşıcıoğlu; **Eleştirel İnceleme:** Faruk Aşıcıoğlu.

KAYNAKLAR

1. T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı. Türkiye Uyuşturucu Raporu. Ankara: TUBİM; 2017. p.22.
2. Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi. Avrupa Uyuşturucu Raporu 2017: Trendler ve Gelişmeler. Lüksemburg: Avrupa Toplulukları Resmi Yayınlar Bürosu; 2017. p.83.
3. Resmi Gazete (24.11.2016/29906), 6763 sayılı Ceza Mahkemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun; 2016. p.1.
4. Resmi Gazete (26.09.2004/25611), 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu; 2004. p.1.
5. Temiz Ö. [Right to health: a fundamental right under Turkish law]. Ankara University Journal of Faculty of Political Science. 2014;69(1): 165-88.
6. World Health Organization (WHO). Arguing For Universal Health Coverage. 1st ed. Geneva: WHO Press; 2013. p.9.